

Riktlinjer för tolkning av diakonens, prästens och biskopens vigningslöften

CODEX ETHICUS

för vigningstjänsten i Härnösands stift

Omslagsbild: Magnus Aronson/Ikon

INNEHÅLL

INLEDNING.....	5
1. VIGNINGSLÖFTENA.....	7
En livslång kallelse	
Tillgänglighet	
Ansvar och förväntan	
Att följa kyrkans ordning	
Under tillsyn	
2. TALA OCH TIGA.....	11
Offentlighet och transparens	
Mediakontakter	
Sociala medier	
Själavård	
Tystnadsplikt och sekretess	
3. I FÖRSAMLINGENS TJÄNST	19
Dela församlingens liv och gemenskap	
Kyrkliga handlingar	
Uppdrag i annan församling	
Medarbetarskap, kollegialitet och ledarskap	
Förtroendevalda	
Barn och unga	
4. I STIFTETS GEMENSKAP	23
Biskop och kyrkoherde	
Kontraktsprosten	
Konvent och möten	
Icke församlingsanställda	
Att söka och lämna en tjänst	
Ekumeniska och interreligiösa relationer	
5. ARBETSLIV OCH PRIVATLIV.....	27
Arbete och fritid	
Att vårda sig själv	
Bön, själavård och gudstjänstliv	
6. EKONOMISKA FRÅGOR.....	29
Ersättningar och bisysslor	
Ersättning för kyrkliga handlingar	
7. KAFTANEN	31

*Dörr Bodsjö bönehus
Foto: Kerstin Stickler*

INLEDNING

Som vägledning och stöd för det etiskt goda och förtroendefulla förhållningssätt som uttrycks i prästers och diakoners vigningslöften och som kyrkans medlemmar och allmänheten har rätt att förvänta sig av dem, föreligger här Codex Ethicus för vigningstjänsten i Härnösands stift.

Codex Ethicus vill förtydliga livet i vigningstjänsten till stöd och hjälp i de utmaningar som präster och diakoner ställs inför. Den är inte en juridiskt bindande föreskrift utan syftar till att, med utgångspunkt i vigningslöftena, uttrycka en yrkesetik, ge vägledning, främst för sådant som inte regleras i kyrkoordningen, avtal eller annan lagstiftning, samt utgöra ett underlag för domkapitlets bedömning vid ett tillsynsärende av en person i vigningstjänsten.

Riktlinjerna är tänkta att tjäna som vägledning för vigningstjänsten i förhållande till allmänhet och församlingsbor, kollegor och andra medarbetare. De ska stödja präster och diakoners professionella hållning, stärka lojalitet och ansvarskänsla inom vigningstjänsten, värna förtroendet från kyrkotillhöriga och allmänhet samt vara till hjälp i stiftets tillsynsuppdrag. Riktlinjerna syftar inte till likriktning utan till hjälp att bli förtrogen med den uppgift man har fått sig anförtrodd. Självklart omfattas även biskopen av Codex Ethicus.

Ytterst är varje präst och diakon beroende av Guds nåd. Isolerat från ett andligt liv i den kristna kyrkans gemenskap riskerar Codex Ethicus att bli uttryck för moralism och död bokstav. Därför vill jag uppmuntra dig som är präst och diakon att ta emot Codex Ethicus som ett stöd för din professionella hållning, men också som en hjälp till stärkt ansvarskänsla och lojalitet inom vigningstjänsten i relation till den kallelse Gud givit dig.

Vi behöver ständigt påminnas om att vi inte äger vårt uppdrag, varken som biskop, präst eller diakon. Det är kyrkan som äger vår tjänst och det är till kyrkans, inte vår egen, tjänst vi är vigda med både våra liv och vår person. Allt vilar i Guds nåd och i det uppdrag Gud kallat oss till.

Det är min önskan att alla i vigningstjänsten hjälps åt att hålla innehållet i Codex Ethicus levande. Här har prostar och kyrkoherdar ett särskilt ansvar.

Denna Codex Ethicus som ersätter den tidigare från 2009, har hämtat underlag från andra stift, behandlats av undertecknad och rekryteringsansvariga på stiftskansliet, av prostmötet i januari 2024, samt av domkapitlet 2024-03-07 och är härmed utfärdad att gälla för vårt stift från i dag tills vidare.

Med bön om Guds rika välsignelser över vigningstjänsten
i Härnösands stift

Härnösand 2024-03-07

+

Eva Nordung-Byström
Biskop, Härnösands stift

1. VIGNINGSLÖFTENA

Inledningstexten till sjunde avdelningen i Kyrkoordningen, som handlar om kyrkliga uppdrag och befattningar, beskriver att ”de som vigs till uppdrag inom kyrkans vigningstjänst ska fullgöra de speciella uppdrag som anförtrotts i solidaritet med Svenska kyrkan och kyrkans tro, be-kännelse och lära”. Vidare uttrycker kyrkoordningen (KO) att präster och diakoner tjänar i församlingen och att vigningen ”syftar till försam-lingens andliga uppbyggelse och ska rusta församlingen för dess upp- drag i världen”, att vigningen är ett tecken i samhället och att präster och diakoner ”fullgör sina uppdrag i trohet mot avgivna vigningslöften och är i det hänseendet underställda biskop och domkapitel”.

Diakonens och prästens kallelse vilar i det uppdrag Gud överlämnar i dopet och på det förtroende som stiftet och biskopen visat genom vig-ningen. Denna kallelse bejakas som ett åtagande i diakonens och präs- tens vigningslöften.

I vigningen lovar präster respektive diakoner: (*Kyrkhandbok II 2023*)

- Att åta sig uppdraget i Guds den treeniges namn och utöva det så, att Gud blir ärad, kyrkan uppbyggd och Guds vilja förverkligad i världen.
- Att sträva efter att leva så bland människor att tro, lära och liv blir ett; som vittnen om Guds kärlek och om försoningens hemlighet.
- Att följa vår kyrkas ordning, iaktta den tystnadsplikt som åvilar en präst/diakon och förverkliga sin kallelse med Kristus som förebild.

Diakonen lovar utöver detta:

- Att stå fast i kyrkans tro, uppsöka och gripa in där diakonens tjänst behövs och stå på de förtrycktas sida.

Prästen lovar utöver detta:

- Att stå fast i kyrkans tro, rent och klart förkunna Guds ord, så som det är oss givet i den heliga Skrift och så som det är omvittnat i vår kyrkas be-kännelse, och rätt förvalta sakramenten.

En livslång kallelse

Vigningslöftena är del av en kallelse och en livshållning. De gäller även den diakon och präst som inte är i aktiv tjänst i Svenska kyrkan utan har en annan uppdragsgivare, den som är pensionär och den som av andra skäl inte arbetar. De gäller både under arbetstid och på fritiden. När anställningen upphör kvarstår präster och diakoner i vigningstjänsten eftersom den till skillnad från anställningen är livslång.

Tillgänglighet

Tillgänglighet innebär dels en medveten och aktiv närvaro i möten, samtal och vardagsliv, dels en organiserad tillgänglighet som exempelvis kan ta sig uttryck i fasta mottagningstider eller genom deltagande i telefonsjälvården.

Liksom varje arbetstagare står man till sin arbetsgivares förfogande när det av olika anledningar behövs utanför ordinarie arbetstid och vid extra ordinära händelser.

Ansvar och förväntan

Att gå in i vigningstjänsten är att ta på sig ett särskilt ansvar. Som kyrkans företrädare lever diakoner och präster som förebilder för andra. Allmänhetens förtroende är av stor vikt för att tjänsten ska kunna fullgöras. En enda medarbetares övertramp kan färga många människors bild av kyrkan för lång tid framåt. Om en präst eller diakon iakttar olika förhållningssätt i tjänsten och privatlivet kan det skada förtroendet för personen, vigningstjänsten och, ytterst sett, tron på Kristus.

Den som står i vigningstjänsten ska respektera var och en som han eller hon möter så att den personliga integriteten inte kränks. Hon eller han ska i sitt bemötande inte diskriminera en person på grund av ålder, kön, etnisk tillhörighet, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, tro, politisk uppfattning, nationalitet, samhällsställning, funktionsnedsättning och fysiskt eller psykiskt hälsotillstånd.

Kyrkomötet beslutade 2005 att:

- Det är uteslutet att fördöma den homosexuella personen eller att skuldbelägga den homosexuella orienteringen.
- Kyrkan ska aktivt motverka diskriminering av personer på grund av sexuell orientering.
- Svenska kyrkan bör inte sanktionera eller driva en organiserad verksamhet i syfte att "bota" homosexuella från deras läggning.
- Homosexuell orientering, eller ett liv i partnerskap, är inte ett motiv för att vägras vigning till kyrklig tjänst.

Att följa kyrkans ordning

Av kyrkans medarbetare förväntas trohet mot uppdraget och en solidaritet med Svenska kyrkan, dess lära och regelverk. I en episkopal kyrka som vår förutsätts också en lojalitet mot stiftets biskop. Det gäller särskilt diakoner och präster, som i vigningen inför biskopen lovat följa kyrkans ordning. De förfogar inte ensidigt över sin vigningstjänst. De står i första hand i kyrkans, i stiftets och församlingens tjänst och medverkar till att den grundläggande uppgiften blir utförd. Medarbetarna ska aktivt ta del i samtalet kring kyrkans uppdrag och framtid och har både rätten och ansvaret att utmana och ifrågasätta. Det står inte i motsats till att de ska följa gemensamt fattade beslut och överenskommelser, liksom beslut som är fattade av biskopen enskilt i sitt biskopsuppdrag eller som ordförande i stiftsstyrelsen och domkapitlet, och av kyrkomötet, kyrkoherden eller kyrkorådet.

Under tillsyn

Präster och diakoner, oavsett om de är anställda i Svenska kyrkan eller inte, står under biskopens tillsyn. Det innebär att biskopen tillsammans med domkapitlet kan pröva om de avgivna vigningslöftena brutits och om detta innebär att förtroendet för kyrkan skadats på ett allvarligt sätt.

Att bli anmäld till domkapitlet är pressande, inte minst eftersom en utredning ofta kan ta lång tid. Varje präst och diakon ska stå till förfogande

och medverka om en anmälan behöver utredas. Det är biskopens och domkapitlets ansvar att utredningen sker på ett rättssäkert sätt och att såväl den som anmäls som anmälaren får stöd under processen.

Om en präst eller diakon blir anmäld till domkapitlet har kontraktsprosten biskopens uppdrag att fungera som stöd då biskopen själv genom sitt tillsynsansvar och uppdrag som ordförande i domkapitlet måste förhålla sig neutral till den inkomna anmälan och dess utredning.

Interiör från Styrnäs kyrka
Foto: Kerstin Stickler

2. TALA OCH TIGA

Offentlighet och transparens

Grundhållningen i Svenska kyrkans verksamhet är att öppenhet och offentlighetsprincipen ska tillämpas utom i de specifika fall då sekretess och tystnadsplikt gäller. Präster och diakoner ska vara beredda att lämna ut handlingar av olika slag på begäran och hålla sådan ordning på sina papper att detta är möjligt att göra skyndsamt. De ska iaktta varsamhet vid hantering av personuppgifter och följa gällande föreskrifter för registrering och gallring av sådana uppgifter. Det är viktigt att inte missbruka tystnadspliktens förtroende för att dölja sådant som de är skyldiga att kunna redovisa öppet. Det de gör ska tåla att granskas.

Mediakontakter

Präster och diakoner kommer i sin tjänst i kontakt med massmedia på olika sätt. I offentliga uttalanden ska de vara sakliga, ge relevant information, i förekommande fall kunna hänvisa vidare till rätt talesperson och eftersträva att bli rätt citerade. De bör också klargöra om de företräder sig själva, sin yrkeskår, sin församling eller sitt stift. De ska medverka till att underlätta massmediernas arbete och ta vara på de möjligheter massmedierna utgör men inte söka publicitet för egen räkning.

Meddelarfriheten gör det möjligt och lagligt att lämna uppgifter om till exempel oegentligheter till massmedia utan att dessa röjer vem som lämnat uppgifterna. Detta är en rättighet att hantera med ansvar. De som står i vinningstjänsten ska inte använda medier, varken de traditionella eller sociala medier, för att utkämpa personliga strider mot chefer, medarbetare eller förtroendevalda. De har ett ansvar för att föra samtal i en ton som inger förtroende, också när det gäller svåra frågor. Meddelarfrihet gäller inte för uppgifter som framkommit under bikt eller enskild själavård. Den gäller inte heller det som helt eller delvis har belagts med sekretess, till exempel skyddade personuppgifter, bud vid upphandlingar med mera.

Sociala medier

Kontakt på sociala medier och kommunikation via internet är ett sätt för många att samtala om tro, samhälle och liv och dela med sig av tankar och livsberättelser. Sociala medier är en arena där präster och diakoner finns och agerar, både i tjänsten och som privatpersoner, där det som delas når många människor. Detta är något positivt att ta vara på. Samtidigt är det en utmaning att reflektera över hur diakoner och präster som kyrkans företrädare uppfattas när det som sägs inte kan tolkas med hjälp av kroppsspråk, röst och socialt sammanhang.

Inte bara det vi skriver om utan även hur vi bemöter varandra är en del av vår teologi. Att bemöta alla med omtanke och respekt är grundläggande för en kristen vilket självklart därför också gäller på sociala medier.

Kommunikationen på internet är snabb och svåröverskådlig, vilket kräver eftertanke, respekt och gott omdöme. När diakoner och präster har möjlighet att finnas på internet i sin tjänstgöring ska det ske transparent och öppet med namn som går att identifiera vid en sökning. De inlägg som görs på exempelvis församlingens facebookside företräder självklart Svenska kyrkan men också den individ som gjort inlägget kan behöva underteckna med "Maria, präst", "Jonas, diakon" eller "Kalle, församlingspedagog". Även på sina privata sidor på sociala medier behöver präster och diakoner vara medvetna om att de också som privatpersoner företräder Svenska kyrkan.

Personer i vigningstjänsten ska därför inte uppträda anonymt eller under falsk identitet och det som uttrycks i olika media ska kunna sägas precis på samma sätt offentligt, annars ska det inte sägas alls.

Det har blivit allt vanligare med hot, hat och förtal på internet. Det kan drabba präster och diakoner som i tjänsten eller på fritiden deltar i samtal på nätet. Detta ska inte tolereras och församlingar och andra arbetsgivare behöver därför handlingsplaner för hot och hat så att den som utsätts vet vart den ska vända sig. Även den som ser någon annan utsättas har en viktig roll både när det gäller att ge stöd till den ut-

satta och att ta ansvar för att hatiska inlägg och hot anmäls till sidans administratörer eller företag som driver plattformen. Att vara administratör för digitala kanaler och webbsidor eller moderator i grupper på sociala medier innebär att ta ansvar för att hat, hot och olika former av kränkande språkbruk inte heller förekommer i andras inlägg i de egna kanalerna.

Behovet av samtal av själavårdande karaktär på internet är stora, inte minst bland unga. Total avskildhet kan säkerhetsmässigt inte garanteras på internet. Själavård via e-post, chattar och sms ska ändå behandlas som enskild själavård ur prästens och diakonens perspektiv. När kontakt har knutits ska dessa samtal enbart ske i stängda meddelandefält, personlig e-post och motsvarande.

Inom ramen för Jourhavande präst är anonymiteten ett skydd både för präst och konfident och det framgår av riktlinjerna för Jourhavande präst att man inte ska lägga ut på sociala medier att man tjänstgör inom den jourverksamheten. För alla i vigungstjänsten är diskretion en självklarhet även när det handlar om uppgifter som inte går in under den formella tystnadsplikten. Detta gäller också inom sociala medier.

Själavård

Den enskilda själavården, som diakoner och präster utövar, behöver båda vila i tilliten att Gud verkar och ha sin förankring i församlingen som en själavårdande gemenskap.

Vid alla former av själavård är det viktigt att den som söker stöd står i centrum och själv är delaktig i hur stödet utformas. Diakoner och präster ska iaktta den tystnadsplikt som gäller för respektive tjänst. Journal ska inte föras. Själavårdssamtalets innehåll får inte återges i förkunnelse, skrift eller i andra samtal. Särskild varsamhet och respekt ska iakttas när det gäller själavårdande relationer till barn och unga.

Själavårdande samtal äger rum i många olika miljöer. Prästen och diakonen är som själsörjare ansvariga för att skapa goda förutsättningar för förtroendefulla samtal. För att tystnadsplikt och konfidentens inte-

gritet ska kunna respekteras är det att föredra att samtalen förläggs till rum där avskildhet och tystnadsplikt kan upprättas utan att säkerheten för någon part äventyras. Om prästen eller diakonen utsätts för hot eller kränkning inom enskild själavård eller bikt bryts tystnadsplikten. Händelsen kan då anmälas och stöd sökas.

En själavårdsrelation skapar ofta starka bindningar och beroende mellan själasörjare och konfident. Relationen är samtidigt asymmetrisk i fråga om makt och utlämnande av privata uppgifter. Prästen och diakonen ansvarar för gränssättningen i själavården och ska vara medveten om att han eller hon lätt kan få makt över andra och ska särskilt iaktta sin egen utövning av vigungstjänsten ur detta perspektiv. Det förutsätter en förmåga att skilja på å ena sidan sina egna behov och ställningstagande och å andra sidan medmänniskors behov och kyrkans bekännelse. I tider av egen kris och skörhet är risken för att själasörjare ska överskrida gränserna större. Därför är det viktigt att präster och diakoner har egen handledning och själavård.

Själavården bör kännetecknas av ett respektfullt förhållningssätt som garanterar att samtalssituationen inte utnyttjas av någondera parten för påverkan eller intimitet av otillbörlig karaktär. I enskilda samtal, men också i övriga sammanhang är det av största vikt att präst och diakon är sparsam med kroppskontakt och beröring. En präst eller diakon får aldrig låta en själavårdskontakt övergå till en privat kontakt. Själavårdssamtal ska inte hållas i prästens eller diakonens hem och där det är möjligt inte heller i konfidentens hem.

Tystnadsplikt och sekretess

Tystnadsplikt och sekretess regleras i kyrkoordningen och genom kollektivavtal och beskrivs närmare i biskopsbrevet "Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete" som kom ut i reviderad upplaga 2004 (finns digitalt på Svenska kyrkans hemsida, biskopsbrev).

Tystnadsplikten och sekretessen i Svenska kyrkans församlings- och personalvård både liknar och skiljer sig från den sekretess och tystnadsplikt som råder inom skola, socialtjänst och vård.

I församlingsarbetet gäller generellt en sekretess som innebär att alla arbetstagare har tystnadsplikt om uppgifter de fått reda på vid församlings- och personalvård om personliga och känsliga uppgifter som inte kan röjas utan att personen i fråga eller någon närstående lider men. Innan sådana uppgifter lämnas ut måste man ta ställning till om det kan skada någon.

I församlingsarbetet gäller också att den som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd är skyldig att genast anmäla detta till socialnämnden. Såväl sekretess i församlingsarbetet som anmälningsplikten gäller för både präster och diakoner.

När präster och diakoner utövar enskild själavård ser reglerna kring tystnadsplikt och sekretess delvis annorlunda ut. Enskild själavård definieras som själavårdande samtal som sker i enskildhet i ett personligt möte mellan en präst eller diakon och en konfident och där det som behandlas är personliga frågor. Det kan också vara ett samtal mellan en präst eller diakon och flera personer som bearbetar samma problem.

Även brevväxling mellan präst eller diakon och en konfident om liv och tro är att betrakta som enskild själavård och utgör undantag från krav på registrering av post. Som nämnts ovan kan avskildhet inte garanteras vid själavård via e-post, internet, chatt och sms. Präster och diakoner bör ändå betrakta dessa samtal som liggande under den enskilda själavårdens tystnadsplikt.

I den enskilda själavården råder tystnadsplikt även om triviala och harmlösa frågor som inte skulle skada konfidenten om de kom ut. Ingenting av det som sägs får yppas utanför det slutna rummet. Inte ens det faktum att enskild själavård har ägt rum ska yppas. Detta innebär att prästen och diakonen behöver iaktta försiktighet med hur bokningar sker och att konfidentens namn inte står utskrivet i kalendrar och almanackor som kan vara tillgängliga för andra. Bokning bör därför också ske direkt med prästen och diakonen och inte via till exempel expeditiionspersonal.

För diakonen gäller vissa undantag från denna tystnadsplikt: Om konfidenten själv medger att uppgiften kan lämnas ut, till exempel om diakonen ska vara behjälplig med att kontakta sociala myndigheter i någon fråga, om diakonen åläggs att vittna under ed samt om diakonen fått reda på något som faller under uppgifts-, informations- eller anmälningskyldighet enligt lag och kyrkoordning. Det gäller oftast uppgifter om att barn under 18 år riskerar att fara illa (se föregående sida).

För prästen finns inga undantag vid enskild själavård och bikt. I den specifika situationen gäller absolut tystnadsplikt, även om prästen får reda på sådant som i det allmänna församlingsarbetet skulle gå under anmälningskyldighet. Det innebär att konfidenten inte kan lösa prästen från tystnadsplikten, att den gäller för all framtid, också efter konfidentens död och att den gäller även om prästen lämnat vigningstjänsten. En präst får inte vittna i domstol om sådant som han eller hon fått reda på inom ramen för bikt eller enskild själavård.

Konfidenten är dock inte bunden av tystnadsplikten och får därför både berätta om att den deltagit i ett själavårdande samtal och om vad som sagts där.

Det är viktigt att vi betraktar prästens och diakonens tystnadsplikt som komplementär. Präst respektive diakon bör hänvisa sin konfident till den andra vigningstjänsten om det bedöms att den kommer att få bättre hjälp och stöd utifrån den andres tystnadsplikt.

Som nämnts ovan är handledning en god resurs för prästens och diakonens utvecklande av yrkeskompetensen. För enskild själavård kan handledning ske för både präst och diakon efter omsorgsfull avidentifiering av konfidenten och alla omständigheter som skulle kunna riskera att röja konfidentens eller andra inblandades identitet. Handledningen ska fokusera på prästens och diakonens egna reaktioner, inte på konfidenten. Prästen kan inte få handledning på sådant som yppas i bikt.

Vidareutbildning i psykoterapi är relativt vanligt bland präster och diakoner. För präster och diakoner som är verksamma som psykoterapeuter utanför kyrkans verksamhet eller i kyrkans familjerådgivning är det

viktigt att det står klart för konfidenten i vilken roll de möter terapeuten och vilken typ av tystnadsplikt som gäller där, till skillnad från tystnadsplikten i den enskilda själavården. Sker sådan verksamhet som bisyssla vid sidan av kyrklig anställning bör prästen eller diakonen diskutera med sin kyrkoherde hur terapiverksamheten kan hållas tydligt åtskild från själavården. Terapisamtal med psykoterapeut som är präst eller diakon bör därför inte hållas i församlingens lokaler.

Det hör till prästens och diakonens ansvar att se till att tystnadsplikten inte missbrukas för att binda prästen eller diakonen till tystnad beträffande sådant som egentligen inte hör hemma i den enskilda själavården. Om prästen eller diakonen får kännedom om att ett grovt brott planeras medger tystnadsplikten att enskilda personer varnas eller rättsvårdande myndigheter – såsom exempelvis polisen – kontaktas om detta kan göras utan att röja konfidentens identitet.

Interiör från Hede kyrka. Foto: Kerstin Stickler

*Interiör från Ullångers kyrka
Foto: Kerstin Stickler*

3. I FÖRSAMLINGENS TJÄNST

Dela församlingens liv och gemenskap

Enheten i Kristi kropp manifesteras främst i gemensam bön, gudstjänst och handling. Därför är det viktigt, både för församlingen och för det egna andliga livet att präster och diakoner delar församlingsliv och deltar i gudstjänst även när de inte själva tjänstgör.

Kyrkliga handlingar

I och med sin vigning blir prästen behörig att utföra kyrkliga handlingar. Eftersom Svenska kyrkans vigslar är juridiskt giltiga är vigseln inte bara en kyrklig angelägenhet utan även statlig myndighetsutövning. Vigselrätten, som utfärdas av Kammarkollegiet, är personlig och knuten till att prästen viger enligt Svenska kyrkans ordning. Vid ekumeniska vigslar, med medverkan från olika kristna samfund är det viktigt att klargöra vem som är vigselförrättare och i vilket samfunds ordning vigseln sker. Svenska kyrkans vigselordning medger komplettering med till exempel böner från andra traditioner, men stommen måste följa kyrkohandboken. Vid slarv och missbruk kan Kammarkollegiet återkalla vigselrätten.

Diakon och präst får inte leda borgerliga förrättningar som namngivning, vigsel och begravning. Det är möjligt att medverka i en sådan med enstaka moment, men det måste vara tydligt för de församlade att prästen eller diakonen varken leder förrättningen eller står för alla delar i ceremonin. På samma villkor är det möjligt att medverka i dop, vigsel eller begravning i annat kristet samfund eller annan religions ceremoni, till exempel i familjer där parterna hör till olika samfund.

Svenska kyrkan viger samkönade par. Varje församling är skyldig att erbjuda vigsel för sina medlemmar, inklusive det samkönade paret och det är kyrkoherdens uppgift att säkerställa att så kan ske. Det finns ingen skyldighet för den enskilde prästen att viga, men varje präst och diakon ska, oavsett sin egen uppfattning i frågan, bemöta samkönade par med respekt och värme och underlätta för dem att få del av kyrkliga handlingar och välkomnas i församlingens gemenskap.

Uppdrag i annan församling

Då en präst kallas att leda gudstjänst eller utföra kyrkliga handlingar i annan församling än den egna, ska hon eller han ta kontakt med den aktuella församlingens kyrkoherde. Vid utformningen av sådana gudstjänster är det lämpligt att följa lokal praxis och lokala pastoraler. Vad gäller ekonomisk ersättning för kyrkliga handlingar, läs avsnittet om ekonomiska frågor. Grundregeln är att en präst inte får ta emot ersättning för kyrkliga handlingar från enskilda utan enbart från församlingar. En biskop ska ta kontakt med den berörde biskopen när det handlar om uppdrag i andra stift.

Medarbetarskap, kollegialitet och ledarskap

Alla medarbetare ska medverka till ett gott samarbete i församlingen. Diakoner och präster ska medverka till allas delaktighet i det gemensamma uppdraget och respektera andras kompetens och given ansvarsfördelning. Som medarbetare i kyrkan ska vi stödja och hjälpa varandra och undvika nedsättande uttalanden. Vi ska i alla våra relationer sträva efter att följa Luthers förklaring till det åttonde budet: "Vi skall tänka och tala väl om varandra och tyda allt till det bästa."

Den som har en arbetsledande befattning har ett särskilt ansvar för ett respektfullt bemötande och allas delaktighet och för att ha en medvetenhet om när ojämlika maktförhållanden uppstår.

Ledarskap utövas inte bara i relation till anställda. Diakoner och präster ska uppmuntra, bekräfta och utrusta varje döpt att se sin kallelse till medarbetarskap och ansvar i församlingen och kyrka.

Gemenskapen och samarbetet i en församling kan sättas på prov. Det krävs klarsyn och mod för att se och ta itu med det som kan bli eller redan är ett problem. Här krävs omdöme och ibland även civilkurage. "överseendekulturer" bör motverkas. Var och en har ett personligt ansvar att säga ifrån och följa upp, när en medarbetare exempelvis utsätts för eller utsätter andra för trakasserier och kränkande behandling.

Om något uppfattas vara fel ska det, om möjligt, först tas upp med den det berör. Därefter ska det föras vidare till närmsta chef, kyrkoherde och – om frågan kräver det – även till kontraktsprost, biskop och/ eller domkapitel. Om motsättningarna hotar eller har blivit en realitet förväntar sig kyrkan av diakoner och präster öppenhet och villighet till samtal och förlikning. Uppdraget som diakon och präst står alltid i enhetens och gemenskapens tjänst.

Vi bör vara medvetna om de svårigheter som kan uppstå med gränsättning när en person i vigningstjänsten lever tillsammans med någon medarbetare eller förtroendevald. Detta är särskilt viktigt när det gäller en kyrkoherde eller någon annan i arbetsledande ställning. Sådana par bör vinnlägga sig om ett professionellt förhållningssätt, särskilt i fråga om delande av information och beslutsfattande.

Om en person i vigningstjänsten inleder en kärleksrelation med en medarbetare eller förtroendevald kan det få konsekvenser för församlingen. Detta måste tas på allvar och hanteras på ett klokt sätt i samråd med närmaste chef eller biskop.

Förtroendevalda

Diakoner och präster vårdar också sina relationer med kyrkoråd och andra beslutande organ i församlingarna och pastorat. Prästen är en andlig ledare i församlingen. Det gäller också i relation till de förtroendevalda. Ömsesidig respekt för och kunskap om varandras uppdrag är en nödvändig förutsättning för god samverkan i församlingens tjänst.

Barn och unga

Präster och diakoner har en viktig uppgift i relation till barn och unga, både i och utanför församlingens eget arbete. De behöver vinnlägga sig om att vara goda förebilder och skapa förtroende för sig själva som personer och för den kyrka de företräder. De behöver lyssna till barns och ungas erfarenheter och synpunkter och ta deras andliga behov på allvar. Det är särskilt viktigt i relation till barn och unga att prästen och

diakonen inte missbrukar sitt förtroende utan sätter tydliga gränser när det gäller intimitet eller privata relationer. Sexuella handlingar får inte förekomma, oavsett om den unga personen har uppnått laglig ålder eller inte. Det är heller inte lämpligt med "kramighet" eller fysisk närhet av ett slag som kan missuppfattas eller upplevas som påträngande. Det är prästens och diakonens ansvar att gränsdragningarna är tydliga och oantastliga.

Bordskors, Hede kyrka.
Foto: Kerstin Stickler

4. I STIFTETS GEMENSKAP

Biskop och kyrkoherde

Stiftets biskop har uppgiften att utöva tillsyn över stiftet men också att vara stiftets ledare och herde för stiftets församlingar (KO 30 kap). Av hävd talar man också om biskopens uppgift att vara prästers och diakoners herde och själasörjare, deras "pastor Pastorum". Det är viktigt att se att detta uppdrag måste utövas på olika sätt beroende på vilken del i uppdraget som kommer i förgrunden.

Biskopen har också tillsammans med domkapitlet ansvar för tillsyn över stiftet, dess församlingar och diakoner och präster. Biskopen behöver i sin tjänsteutövning kunna agera utifrån sin samlade kunskap om förhållandena i stiftet. Samtal med biskopen faller därför endast i undantagsfall under tystnadsplikten och diakoner och präster måste vara medvetna om att frågor, förslag och problem som framförs vid samtal med biskopen kan behöva sättas i ett större sammanhang än det rent privata.

Samtidigt är det en självklarhet att biskopen strävar efter ett förtroendefullt förhållande till stiftets diakoner och präster, något som också innebär att biskopen har ett självavårdande förhållningssätt till dem han eller hon har tillsyn över.

Kyrkoherden är också på biskopens uppdrag en lokal episkopos i sin församling/sitt pastorat, en lokal förlängning av det episkopala ämbetsansvaret. Det innebär dels en lojalitet till de beslut som biskopen enskilt i sitt biskopsuppdrag eller som ordförande i stiftsstyrelsen och domkapitlet fattar, dels ett personligt ansvar för att församlingen/pastoratet följer Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära samt att församlingens grundläggande uppgift i sin helhet med alla sina fyra aspekter, (gudstjänst, undervisning, diakoni och mission) utförs i församlingen/pastoratets samtliga församlingar.

När en präst eller diakon har ett arbetsledande uppdrag ska enskild självavård inte förekomma i relation till dem som de arbetsleder. Vissa

frågor av personlig karaktär som kan påverka arbete och arbetsförmågan ska dock på ett förtroendefullt sätt kunna delas med chef eller arbetsledare. Mottagna förtroenden av detta slag ställer höga krav på varsamhet och pastoralt omdöme. Vid utredning av tillsynsärenden behöver arbetsgivaren på grund av kyrkoherdens tillsynsansvar tillse att diakon och präst får stöd via andra personer än kyrkoherde och arbetsledande komminister/församlingsherde.

Diakoner och präster måste alltid ha möjlighet att med förtroende vända sig till sin kyrkoherde och sin biskop, och ingen medarbetare ska på grund av ovanstående avstå från personliga samtal. Det är dock viktigt att båda parter är införstådda med de begränsningar och möjligheter som gäller för dessa samtal och att samtalets karaktär och ramar klargörs vid varje tillfälle.

Kontraktsposten

Kontraktsposten har att på biskopens uppdrag biträda biskopen med ledning och tillsyn av stiftets församlingar, kalla diakoner och präster till konvent och andra överläggningar samt att föra regelbundna samtal med kyrkoherdar och förtroendevalda. Även om kontraktsposten i sitt uppdrag som kontraktsprost inte står i någon arbetsrättslig relation till präster och diakoner i kontrakten ingår det i hans eller hennes uppdrag att på biskopens uppdrag både utöva tillsyn och ha omsorg om dem och bistå med råd och uppmuntran. För prostarna utfärdar biskopen därför en särskild prostinstruktion som ska vara känd för kontraktets vagnings-tjänst och förtroendevalda.

Konvent och möten

Diakoner och präster ska delta i diakon- och prästmöten, i kontraktskonvent och i andra samlingar som biskop och kontraktsprost kallar till. De som står i kyrkans vagnings-tjänst har ett särskilt ansvar för att bygga upp och stärka gemenskapen i församlingar, kontrakt och stift.

Icke församlingsanställda

En diakon och präst i stiftet som inte har anställning i en församling eller ett pastorat bör hålla kontakt med kyrkoherden i det pastorat där han eller hon bor för att tydliggöra relationen och för att komma överens om hur uppdraget som diakon eller präst kan utövas i den aktuella situationen. Ansvaret för detta är ömsesidigt.

Att söka och lämna en tjänst

När präster och diakoner söker ny tjänst får de inte försöka påverka beslut genom otillbörlig kontakt med beslutsfattarna eller uttala sig nedsettande om andra sökande. På samma sätt ska de, när de medverkar i en rekrytering, bemöta samtliga sökande med respekt och inte uttala sig om de sökande inför utomstående.

Den som har lämnat en tjänst ska se till att de egna kontakterna med församlingsbor inte kompliceras för efterträdaren och bör i processen att rekrytera en efterträdare inte delta i själva urvalet, även om det är rimligt att lämna upplysningar om tjänsten som kan vara till hjälp för de sökande.

När en präst eller diakon väljer att lämna vigningstjänsten eller övergå till annat trossamfund är det ett personligt beslut som samtidigt påverkar församlingen och många människor runt omkring. Då något av detta övervägs ska den enskilda diakonen eller prästen tidigt i processen kontakta sin biskop för samtal. På samma sätt behöver en person som är vigd för ett annat trossamfund ta kontakt med sin kyrkoledning inför en konversion till Svenska kyrkan, särskilt om avsikten är att bli präst eller diakon.

Den som är behörig att utöva uppdraget som präst och vigs till diakon får inte utöva uppdraget som präst och den som är behörig att utöva uppdraget som diakon och vigs till präst får inte utöva uppdraget som diakon (KO 31 kap 1 § och 32 kap 1 §) Dock gäller den absoluta tystnadsplikten fortfarande för de själavårdande samtal den präst som vigs till diakon tidigare haft som präst.

Ekumeniska och interreligiösa relationer

Präster och diakoner ska sträva efter goda och förtroendefulla relationer till företrädare för andra kristna samfund och religiösa traditioner. Alla döpta är syskon i Kristus med en gemensam kallelse till tjänst i världen. Därför är ekumeniskt arbete en central del av vigningstjänstens uppdrag. Utgångspunkten är att alla människor är skapade till Guds avbild och att vi har något att lära i mötet med varje människa.

Detta gemensamma arbete ska ske med respekt för varandras identitet och utan att förneka skillnader i tro och andra uppfattningar.

5. ARBETSLIV OCH PRIVATLIV

Diakoner och präster behöver vårda sina privata relationer, till partner, barn, övrig familj och vänner. Det finns en risk att uppgiften som diakon, präst eller biskop tar så mycket tid i anspråk och ger så stor personlig bekräftelse att de privata relationerna försummas. Denna risk bör tas på allvar. Nödvändig tid för vila och återhämtning är inte bara lagstadgad, utan ett bud från Gud.

Arbete och fritid

Diakoner och präster är inte alltid i tjänst men de behöver vara beredda att, när så är nödvändigt, kunna fullgöra det som människor med rätta kan förväntas sig av dem. En god balans mellan arbete och fritid kan vara svår att upprätthålla och därför behövs god planering ordning och struktur på arbetstider, men också en tydlighet kring vad som är arbetsgivarens uppdrag och vad prästen och diakoner gör ideellt som kristen och församlingsmedlem.

Det är ett delat ansvar mellan den enskilde och arbetsledaren att se till att arbetsbördan blir realistisk i förhållande till arbetstiden och att ledigheter och semester inte äts upp av uppgifter som inte hunnits med. I detta delade ansvar ligger även att hitta rimliga och tydliga sätt att hantera telefon och e-post vid kortare och längre ledigheter. Församlingsbor och andra måste kunna få tag på en präst eller diakon, men varje präst och diakon behöver inte ständigt vara tillgänglig.

Att vårda sig själv

Till yrkesskicklighet och yrkesetik hör att eftersträva en god självkännetid och en pågående reflektion över sitt uppdrag. Som vigda ska präster och diakoner öka sin kompetens. Genom fortbildning, litteraturstudier, genom att följa aktuell debatt i kyrka och samhälle, erfarenhetsutbyte, handledning och egen självvård kan tron fördjupas och den formella och personliga kompetensen och skickligheten utvecklas. De

som är vigda till tjänst har ett eget ansvar för kompetensutveckling men också till att både fördjupa sin gudsrelation och sin självkänedom.

Att vårda sig själv är en förutsättning för att kunna möta andras behov. En diakon eller präst som börjar få problem med psykisk ohälsa, missbruk av olika slag eller andra problem ska omgående söka adekvat hjälp. Präster och diakoner kan drabbas av samma svårigheter och kriser som alla andra. Som kollegor behöver de uppmuntra och stödja varandra i att söka denna hjälp. Arbetsgivaren är skyldig att ge vinningstjänstens företrädare möjlighet att söka professionell hjälp redan vid lindrigt missbruk av alkohol, droger, sex- och/eller spelberoende.

Bön, själavård och gudstjänstliv

Ett eget böne- och gudstjänstliv är en förutsättning för personlig och andlig mognad. Att fira gudstjänst, även då man inte är i tjänst, är en självklar del av vinningstjänstens uppdrag. Eftersom prästen och diakonen i hög grad använder sig själv som ett arbetsredskap är även andlig vägledning och egen själavård viktiga inslag i diakonens och prästens liv. Det är en god och beprövad praxis att diakoner, präster och andra medarbetare söker sin egen själavård utanför den egna församlingen.

6. EKONOMISKA FRÅGOR

Präster och diakoner får aldrig ta emot pengar, gåvor eller testamenter eller andra gentjänster för sin yrkesutövning. Gåvor som mottas till verksamhet inom eller utom församlingen ska skyndsamt sändas till det angivna ändamålet mot kvitto. Gåvor, församlingsmedel och egna tillgångar ska hållas strikt åtskilda.

Diakonen och prästen äger inte sitt ämbete och vinningstjänsten får aldrig uppfattas "vara till salu". Blommor och enklare tecken på uppskattning kan dock tas emot. Här är Skatteverkets regler för gåvor till anställda ett gott riktmärke. För att en präst ska få ersättning för uppdrag i annan församling/pastorat måste hen vara förordnad antingen av sin egen kyrkoherde eller mottagande församlings/pastorats kyrkoherde. Som tidigare nämnts ska den mottagande kyrkoherden "pastor loci" alltid kontaktas innan präst tjänstgör utanför sitt tjänsteområde.

Ersättningar och bisysslor

Präst eller diakon som på sin fritid utför konsultuppdrag, föreläsningar eller annat som berättigar till ersättning ska anmäla bisysslan och lämna information om verksamhetens omfattning och art till kyrkoherde eller närmaste chef och i mer omfattande fall även till sin biskop. Om arbetsgivaren begär det lämnar diakonen eller prästen ytterligare uppgifter som arbetsgivaren anser sig behöva för en bedömning av bisysslan. Arbetsgivaren godkänner bisysslan under förutsättning att den inte inverkar hindrande på arbetsuppgifterna eller konkurrerar med arbetsgivarens verksamhet. Utan ett sådant godkännande kan prästen eller diakonen inte fortsätta med bisysslan. Det är viktigt att dessa uppdragskaraktär inte står i strid med vad som förväntas av en präst eller diakon i Svenska kyrkan, även om de utförs på fritiden.

En diakon som i sitt arbete ger stöd och råd i ekonomiska frågor eller delar ut medel ur fonder till behövande kan inte samtidigt åta sig uppdraget som god man i kommunen. Det är viktigt att skilja mellan själavård, ekonomisk rådgivning och beslut om ekonomiskt stöd, så att de

personer som söker stöd behandlas lika och inga misstankar om jäv uppstår.

Ersättning för kyrkliga handlingar

En präst får inte ta emot arvode, reseersättning eller annan ekonomisk ersättning från annan än en församling i Svenska kyrkan för utförande av en kyrklig handling. Om en präst genomför en kyrklig handling i en församling där han eller hon inte är anställd ska betalningen ske enligt ett förordnande (enligt tidigare beskrivning) Om prästen erbjuds ersättning från sin egen eller förrättningsförsamlingen får prästen välja mellan att genomföra den kyrkliga handlingen som ett privat åtagande utan ersättning eller att avstå helt. Detta gäller även reseersättning. Ingen form av ersättning från dopföräldrar, vigselpar eller sorgehus får gå direkt från den enskilde till prästen. Se KO 17 kap 16a§

Interiör från Hackås kyrka. Foto: Kerstin Stickler

7. KAFTANEN

En traditionell kaftan, både för män och kvinnor, är sydd i svart ylle, har sju knappar ovanför midjan, frackskärning i ryggen samt är avskuren i midjan. Den så kallade stiftsribban löper från axel till midja. Härnösands stift har en ribba som är 4 cm bred.

Fodret ska för en präst vara enfärgat, antingen svart, blått eller grått och för diakonen svart eller grönt, för biskopen vinröd, lila eller cerise. För prästen och biskopen ska kaftanen ha en ståkrage med öppning för elvan och bäras till vit kaftanskjorta med elva. Ståkragen för diakonernas kaftan ska vara så låg att den gröna färgen på frimärksskjortan syns.

Diakonen kan också välja att använda svart kostym eller dräkt till grön diakonskjorta.

Kaftanen bärs till kjol eller långbyxor och svarta skor.

Det går också att bära en kaftanklänning i valfri längd (sydd som en lång kaftan) eller en så kallad kaftanett, en kortare jacka sydd som en kaftan vad gäller krage och ribba. Den senare bärs till kjol.

Kaftanen räknas som högtidsdräkt motsvarande frack och ska därför respekteras och hanteras som sådan.

I Härnösands stift finns inget kaftantvång för präster, med undantag av den som kandidaten får till vigningen. Den präst som så önskar och har kommit överens med kyrkoherden om detta kan bära svart kostym eller dräkt och svart prästskjorta vid begravningsgudstjänster och högtidliga tillfällen. Observera dock att sådan klädsel inte räknas som högtidsdräkt om det anbefalles vid en inbjudan.

